

Koksijde

Van middeleeuws tot modern Ter Duinen

Ruïnes van een legendarische abdij die in de middeleeuwen één van de omvangrijkste en invloedrijkste religieuze stichtingen in Vlaanderen was; één van de best geslaagde moderne kerkgebouwen van Vlaanderen; het 'Baldjeskruis' als herinnering aan abt Idesbaldus van de Ter Duinenabdij; fantasierijke cottages die in het eerste kwart van de 20ste eeuw in de duinen verrezen; een vreemdsoortige kapel en een vissershuisje. In Koksijde maakt de wandelaar kennis met een gevarieerd erfgoed aanbod.

Wij stellen ieder Erfwoord een erfgoedwandeling voor. Je kan deze bijhouden om later te 'bewandelen' of nu al je stapshoenen aantrekken. Wij wensen je veel wandelplezier!

erfgoed vlaanderen

toekomst voor ons verleden

We beginnen onze wandeling op het **Kerkplein van Koksijde-Bad**, waar we een ongewoon *kerkgebouw* bekijken, opgetrokken op een niervormig grondplan. De architect is hier uitgegaan van de kokkel of hartmossel, een weekdier met waaivormige schelp dat voorkomt in de Noordzee en dat Koksijde zijn naam gaf. Deze parochiekerk – naar een ontwerp van de Brugse architect Jozef Lantsoght – werd gebouwd tussen 1959 en 1964 en is genoemd naar de nabijgelegen Ter Duinenabdij. Dankzij het vooruitstrevend gebruik van staal en beton werd een open ruimte

zonder pijlers gecreëerd, waar het licht overvloedig en steeds wisselend naar binnen valt. Door de originele vormgeving is in deze 'kathedraal van het licht' geen enkele aanwezige meer dan 40 meter van het altaar verwijderd en wordt de aandacht naar het centrale koor geleid. De monumentale voorgevel verraadt al de halfronde vorm van het gebouw, dat als een reusachtige tent lijkt opgeslagen in het duinenland. De constructie in beton en baksteen heeft de kleur van het zand en het blauwe dak evocert de golfslag van de zee. Uit de nok rijzen twee naar elkaar neigende spitsen op, bekroond door een koperen wereldbol met kruis. In de uitsparing tussen de spitsen zien we een klokkenstoel met drie klokken. Het portaal, waarvan de zoldering gedragen lijkt door een krans van licht, heeft de vorm van een halfmond pand. Het vormt de stemmige overgang tussen de rumoerige buitenwereld en de stilte van

2

de kerkrimte. Vanuit het gedempte licht van het portaal komen we in de klare kerkrimte, grandioos door haar afmetingen, evenwichtige opbouw, soberheid en milde kleuren. De ruimte is opgevat in de geest van de liturgische vernieuwing van het tweede Vaticaans concilie.

1 | De twee spitsen van de O.L.V.-ter-Duinenkerk worden bekroond door een wereldbol

2 | De bijzondere architectuur van de O.L.V.-ter-Duinenkerk zorgt voor een overvloedige lichtinval
[foto's: Kris Naudts]

- 1 | **Kerkplein met de Onze-Lieve-Vrouw-ter-Duinenkerk.**
- 2 | **Kunstweg met de begin 20ste-eeuwse cottages o.a. 'Les Buissonnets'**
- 3 | **De opgravingsite van de Onze-Lieve-Vrouw-Ten-Duinenabdij**
- 4 | **Het Abdijmuseum Ten Duinen 1138**
- 5 | **De Zuid-Abdijmolen**
- 6 | **De Keunekapel**

Zalige Idesbald

Achteraan in de linkerozijde bevindt zich sinds 1999 het nieuwe praalgraf met de relikwie van de Zalige Idesbald. Het loden koffer-tje bevat het rechterdijbeen van Idesbald van der Gracht, derde abt van de Ter Duinenabdij in de 12de eeuw. Verder op onze wandeling zullen we hem nog eens tegenkomen. De **Onze-Lieve-Vrouw-ter-Duinenkerk** heeft een grote zijkapel, waar het thema van de schutsmantelmadonna een streekgebonden karakter heeft gekregen: Maria prijkt er als vissersvrouw met wijde kapmantel. We verlaten deze fascinerende kerk, die in 2005 als monument werd beschermd, en stappen aan de rechterkant van het gebouw de **Gloxinialaan** in, die in de **Van Buggenhoutlaan** uitkomt. We steken

deze brede weg over, gaan naar links en nemen de eerste straat rechts, de **Coosemanslaan**. Vervolgens kruisen we de **Zeelaan** en komen in de **Kunstweg** met zijn 'cottages', vakantie- of landhuisjes, die in het begin van de 20ste eeuw werden gebouwd.

De villaatjes zijn vaak voorzien van elegant houtwerk, erkers, luifeltjes en fantasierijke dakpartijen met dakkapellen. Let op de bloemrijke namen die de eigenaars aan hun plezierwoning gaven. 'Les Buissonnets', links vooraan in de Kunstweg is een typisch voorbeeld van zo'n cottage, gebouwd omstreeks 1920. De imitatievakwerkbouw die we elders in de straat aantreffen, verwijst naar de Normandische architectuur die, naast de Engelse, hoofdbron van inspiratie was voor de toenmalige cottage-rage.

We vervolgen rechts langs de **Horizontlaan** de riante tuinvijk met een aantal villa's die verwant zijn aan 'Les Buissonnets' en vakantie-huisjes in art deco. Na een kleine bocht gaat de **Horizontlaan** over in **Verdedigingslaan**. Aan de rechterkant zien we **villa 'Maryvonne'** (nr. 12), een typisch interbellumhuis, waarin de horizontale lijn domineert. Wat verder aan de overkant staat in een verwilderd park de in verval verkerende **villa 'La Vigie'**. Dit imposante pand uit

ronde inzet | Detail van de gevel van de villa Normandie, Kunstweg

3 | Villa 'Les Buissonnets', Kunstweg

4 | De vervallen villa 'La Vigie', Verdedigingslaan [foto's: Kris Naudts]

5 | De Iekenbroedersstraat van de Duinenabdij met de doorgang naar de ambachtszone [foto: Abdijmuseum Ten Duinen 1138 / L.J. Derenette]

6 | Het Abdijmuseum, detail van de zuil die de 13de-eeuwse Latijnse tekst van abt Nicolaas van Belle citeert [foto: Kris Naudts]

4

5

de jaren twintig van de vorige eeuw met groot terras en torentje was ooit het officiersgebouw van de luchtmacht.

Ik verrijs van onder het zand

Op het einde van de Verdedigingslaan gaan we rechts de **Vinkstraat** in, even rechts de **Nieuwewandeling**, meteen links de **César Francklaan**, die ons bij de **Panoramalaan** brengt en tot aan de toegang van het 20 hectare grote **duinenreservaat Hoge Blekker**. Dit is de naam van de hoogste duin van België: hij is ongeveer 33 meter hoog, afhankelijk van de migraties van het zand. Op de top hebben we een mooi uitzicht over het landschap en op het grotere natuureservaat Doornpanne, dat bij de Hoge Blekker aansluit. Om onze wandeling voort te zetten, gaan we niet het reservaat in, maar dalen de **Panoramalaan** af, links de **Hoge Blekkerlaan** en op de **Zeelaan** gekomen, gaan we rechts. Op nr. 146 vinden we **villa 'Otium'**, Latijn voor 'nietsdoen' of 'zalig nietsdoen'. Het huis heeft boven de deur een afdak, steunend op twee zuiltjes, die als 'kapiteel' een bol dragen. Elke bol rust op een vierkante abacus of deksteen. Hoekige volumes zijn troef in deze voor de jaren dertig karakteristieke architectuur.

Tegenover huis Otium nemen we de **Japans Paviljoenstraat**, links de **Fastenaekelslaan**, vervolgens rechts de **Lusthuisjesstraat**. Aan het kruispunt nemen we de **Gevaertlaan** tot aan de **Van Buggenhoutlaan**. We steken over en gaan links richting de indrukwekkende ruïnes van de **abdij Onze-Lieve-Vrouw Ter Duinen** (niet toegankelijk op maandag).

'Ik verrijs van onder het zand', lezen we aan de gang. Dit is de naam dat het project voor de restauratie van de ruïne van de abdijkerk en het Grote Pand meekreeg. Eerst zien we op de rechterzijde van de Van Buggenhoutlaan nog het kleine bedevaartsoord van **'Baldjes Kruus'** met een kapelletje en een houten kruis. 'Baldjes Kruus' herinnert de bezoeker aan de Zalige Idesbald van der Gracht, die doorgaat als patroon van de vissers, landbouwers en ... de Vlaamse adel. De namen van de vijf laatste kloosterlingen die in 1815 het kapelletje bouwden, staan vermeld op een arduinen steen.

De resten van de Ter Duinenabdij behoren tot het belangrijkste monumentaal erfgoed van Koksijde. Het was de uit Bourges afkomstige benedictijn Ligerius die in 1107 in de eenzaamheid van de duinen een kleine kapel bouwde, de eerste aanzet tot wat de latere abdij zou worden. De pioniersarbeid voor de

6

inpodering en de landbouw van de Westhoek werd grotendeels geleverd vanuit Ter Duinen. Aan de rotonde met het **gedenkteken van de geallieerde piloten** nemen we rechts de **Koninklijke Prinsslaan** en komen bij het **Abdijmuseum**. Op de zuil prijkt de Latijnse tekst die werd uitgesproken door abt Nicolaas van Belle in de 13de eeuw, de bloeiperiode van Ter Duinen. Vertaald luidt hij als volgt: 'De Duinenabdij is een berg van zilver

die nooit zal vergaan, zolang zij maar goed wordt beheerd'. Na een bezoek aan het museum en de opgravings-site keren we terug naar de rotonde, waar we de **Zuid-Abdijmolen** bewonderen, gebouwd op een site die historisch verbonden is met de abdij. De molen dateert van 1773 en stond oorspronkelijk in Houtem bij Veurne. Bij de molen hebben we een prachtig uitzicht op het natuurgebied Noordduinen.

RouteYou.com gidst je langs betreden paden

RouteYou.com is een website met digitale routes voor de fietser, wandelaar en motorrijder. Op deze gebruiksvriendelijke site kan je tal van reiswegen interactief bekijken, afprinten en downloaden. Daarnaast kan je ook zelf routes aanmaken en delen.

De routes zijn volgens bepaalde belevingsverwachtingen uitgedacht, zoals fietsvriendelijkheid, toeristisch karakter, veiligheid, ... De wandelingen kunnen geselecteerd worden op o.a. afstand, thema (archeologie, wereld-erfgoed, ...) en op kenmerk (bv. kind- of rolstoelvriendelijk). Bij iedere reisweg krijg je een gedetailleerd plan en uitleg over de verschillende bezienswaardigheden die je op je tocht passeert.

Op **RouteYou** komen ook een aantal wandelingen uit *Erfwoord* te staan. Je kan ze bekijken en downloaden via <http://www.routeyou.com/group/view/752/erfgoed-vlaanderen.nl>.

Meer info en routes:

— www.routeyou.com

7

ronde inzet | De Zuid-Abdijmolen werd gebouwd op een site die historisch verbonden is met de Ten Duinenabdij

7 | Het authentieke vissershuisje, gebouwd door de familie Nys-Vermootte (foto's: Kris Naudts)

Keunekapel

We dalen het molenduin weer af en stappen aan de rotonde de **Ranonkellaan** in die even verder overgaat in de **Duinenkranslaan**. Bij de kruising met de **Elzenlaan** gaan we rechts. Het verlengde van de Elzenlaan heet de **Majoor D'Hoogelaan**, die we volgen tot het einde. Bij het kruispunt met de **Koninginnelaan** vinden we links een beeldentuin met daarachter de **Keunekapel**, een wit gebouwtje dat in 1906 door de Brusselse familie Lafosse werd opgericht en dat tot 1935 als parochiekerkje van Sint-Idesbald dienstdeed. Later werd het omgebouwd tot villa en nog later tot tentoonstellingsruimte.

We keren op onze stappen terug en volgen de **Koninginnelaan** richting **Koninklijke Baan**. We steken die over en blijven de Koninginnelaan volgen tot aan de **Professor Blanchardlaan**, waar we links gaan om op de **Zeedijk** te komen. Op de dijk gaan we rechts tot aan het **Zavelplein** met het *monument* dat in 1951 werd opgericht *ter ere van de zeelieden*. Het heeft de vorm van de brug van een schip met mast en reling. We klimmen nu de sterk hellende **Hendrik Consciencestraat** op en dalen de trappen af naar het **Zeewierplein**. We steken opnieuw de **Koninklijke Baan** over en stappen eventjes de tegenoverliggende **Lalouxlaan** in. Aan de rechterzijde zien we enkele *cottages* van een oudere generatie (nrs. 45-47 en nrs. 49-51). Ze dateren van voor de Eerste Wereldoorlog en vertonen overvloedig gebruik van houtwerk dan de villa's uit de jaren twintig. Als we de

Lalouxlaan weer uitlopen, volgen we een eindje de **Koninklijke Baan** naar links, opnieuw links de **Lauwersstraat** en nog eens links de **Bovalstraat**. Zo komen we in de **Anjelierenlaan** en gaan links de **Tulpenlaan** in.

Het laatste beschermde monument op onze wandeling is een authentiek *vissershuisje* (nr. 46), waar oud-IJslandvaarders en kustvissers woonden. Het werd gebouwd door de familie Nys-Vermootte (de grootouders van Jef Nys, de geestelijke vader van Jommeke). De gemeente Koksijde laat het restaureren.

Via de achterzijde van de Onze-Lieve-Vrouw-ter-Duinenkerk komen we opnieuw bij ons vertrekpunt.

KRIS NAUDTS

Praktische wegbeschrijving

- **Met de auto:** E40 richting Veurne, afrit Oostduinkerke, richting Koksijde-Bad
- Vrij parkeren op plein voor de Onze-Lieve-Vrouw-ter-Duinenkerk
- **Met het openbaar vervoer:** met de trein (richting De Panne): ofwel afstappen in Koksijde en aan het station bus 69 van De Lijn naar Koksijde-Bad nemen, ofwel afstappen in Adinkerke-De Panne (terminus) en de kusttram nemen richting Knokke tot Koksijde-Bad

Bronnen

- *Langs Vlaamse Wegen – Koksijde*, uitgave Stichting Monumenten- en Landschapszorg m.m.v. gemeentebestuur Koksijde en VTB-VAB, 1992
- *Ku(n)stgids, 2006 Beaufort*, Borgerhoff & Lamberigts, Gent
- *Koksijde, Onze-Lieve-Vrouw-ter-Duinen*, uitgave parochiefederatie Ster der Zee